



## بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

### ТИЛ ОФАТЛАРИ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ وَعَلَّمَهُ الْبَيَانَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى رَسُولِهِ الْمُصْطَفَى  
وَالْمُجْتَبَى لِلْهُدَايَةِ إِلَى الْجَنَّةِ الَّذِي حَذَرَ أُمَّتَهُ مِنْ آفَاتِ اللِّسَانِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ فِي كُلِّ زَمَانٍ وَمَكَانٍ

**Ҳурматли жамоат!** Динимизда мўминнинг сўзи амали каби эътиборлидир. Тилнинг тоати ҳам, исёни ҳам катта бўлади. Масалан, имон келтириш – тилнинг тоати ва куфр келтириш – тилнинг исёнларидан биридир. Никоҳ ва талоқ масалаларида ҳам мўмин ва мўминаларнинг бир оғиз сўзи ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Розиликни ифодаловчи сўз билан икки бегона инсон бир умрлик жуфтга айланади ёки ажралишни билдирадиган сўз билан эр-хотин бир биридан ажралади. Аллоҳ таоло бандаларининг ҳар бир сўзи ҳисобда эканини бизга билдириб, шундай дейди:

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٧﴾ (سُورَةُ قِ الْآيَةِ 17).

яъни: **“У бирор сўзни талаффуз қилса, албатта, унинг олдида ҳозир нозир бўлган бир кузатувчи (сўзни ёзиб олувчи фаришта) бордир”** (Қоф сураси, 17-оят).

Демак, фаришталар одамлар гапираётган, амалга ошираётган савоб ёки гуноҳ сўз ва амалларни ёзиб борадилар ҳамда бу китоб қиёмат кунда ўқиб кўриши учун кишининг ўзига тақдим этилади.

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам Муоз ибн Жабалга динимизда ишнинг боши, асоси ва чўққиси нима эканини айтиб, мана шу яхшиликларнинг асли тилни сақлаш билан бўлишини баён қилдилар. Муоз разияллоҳу анҳу бундан ажабланиб: “Ҳали гапирган нарсаларимиздан ҳам жавобгар бўламизми?” деганларида Пайғамбаримиз шундай дейдилар:

... تَكَلَّمْتُكَ أُمَّكَ، وَهَلْ يَكُوبُ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وَجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ (رَوَاهُ الْإِمَامُ التِّرْمِذِيُّ).

яъни: **“...Онанг сенга йигласин, одамларни дўзахга юзлари билан йиқитадиган нарса фақат тилларининг ҳосилидир”** (Имом Термизий ривояти).

Мана шу ҳадисдан билинадикки, тилни сақлаш барча яхшиликларнинг аслидир. Чунки тилнинг исёнига: энг катта гуноҳ бўлган ширк, Аллоҳ таоло ҳақида билмаган нарсасини гапириш, ёлғон гувоҳлик бериш, сеҳр, бўҳтон, ғийбат, чақимчилик ва бошқа сўзга боғлиқ гуноҳлар киради.

Тилни сақлаш тўғрисида Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам марҳамат қиладилар:

...وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ (رَوَاهُ الْإِمَامُ الْبُخَارِيُّ).

яъни: “...*Ким Аллоҳга ва охират кунига имон келтирса, яхши (гаплар)ни гапирсин ёки жим турсин*” (Имом Бухорий ривояти).

**Ёлгон гувоҳлик бериш** ҳақида Қуръони каримда шундай дейилади:

فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾ (سُورَةُ الْحَجِّ الْآيَةُ-30).

яъни: “**Бас, бутлардан иборат нажосатдан узоқлашиб, ёлгон сўздан ҳам четда бўлингиз!**” (Ҳаж сураси, 30-оят). Ояти каримада ёлгон гувоҳликнинг бутларга сиғиниш билан ёнма-ён зикр қилиниши ёлгон гувоҳликнинг катта гуноҳлигига ишора қилади.

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам катта гуноҳларни санаб шундай огоҳлантирадилар:

الشِّرْكَ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَقَوْلُ الزُّورِ (رَوَاهُ الْإِمَامُ التِّرْمِذِيُّ)

яъни: “**Аллоҳга ширк келтириш, ота-онага оқ бўлиш, одам ўлдириш ва ёлгон гувоҳлик бериш**” (Имом Термизий ривояти). Дикқат қилсак, ҳадиси шарифда ҳам ёлгон гувоҳлик бериш Аллоҳга ширк келтириш ва ота-онага оқ бўлиш, одам ўлдириш каби катта гуноҳлар билан бирга зикр қилинмоқда.

**Ғийбат** ҳам тил офатларининг каттаси ва жамиятда кенг тарқалганидир. Ғийбат – бир кишини йўқлигида унга ёқмайдиган гап (сифат) билан ёдга олишдир. Ғийбатни Қуръони каримда вафот этган биродарининг гўштини ейишга ўхшатилади:

وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ (سُورَةُ الْحُجُرَاتِ الْآيَةُ-12).

яъни: “(Ўзгалар айбини қидириб) жосуслик қилмангиз ва бирингиз бирингизни ғийбат қилмасин! Сизлардан бирор киши ўлган биродарининг гўштини ейишни хоҳлайдими?! Уни ёмон кўрасиз-ку, ахир! Аллоҳдан кўрқингиз! Албатта, Аллоҳ тавбаларни қабул қилувчи ва раҳмли зотдир” (Хужурот сураси, 12-оят).

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам одамлар айбини ахтариб, ғийбат қилиб юришнинг ёмон оқибатидан огоҳлантирдилар:

يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ ، لَا تَعْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ ، وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ ، وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ (رَوَاهُ الْإِمَامُ أَبُو دَاوُدَ وَالْإِمَامُ أَحْمَدُ).

яъни: “**Эй тили билан имон келтириб, қалбига имон кирмаганлар! Муслмонларни ғийбат қилманглар. Уларнинг айбларини ахтарманглар. Ким биродарининг айбини ахтарса, Аллоҳ ҳам унинг айбини ахтаради. Аллоҳ кимнинг айбини ахтарса, уни уйида бўлса ҳам, шарманда қилади**” (Имом Абу Довуд ва Имом Аҳмад ривояти). “**Уйида бўлса ҳам**” дегани, мени ҳеч ким кўрмайди, деб уйини ичида қилган гуноҳини ҳам ошкор қилиб қўяди, маъносидадир.

**Тухмат (қазф)** – зино ва ливота каби фаҳш ишлар билан ўзгаларни айблашдир. Пок одамларга бундай тухмат қилиш Қуръон, суннат ва ижмоъ билан ҳаром қилингандир. Бир тўда тухматчилар Оиша онамизга жирканч

бўхтон қилишди. Аллоҳ таоло ўз каломида мўминларнинг онасини поклади ва бу қиёматгача келадиган умматга ибрат бўлиб қолди.

Имом Бухорий Абу Хурайра разияллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам етти халок қилувчи (катта) гуноҳларни санадилар. Уларни ичида покдомон, фаҳш ишлардан беҳабар аёлларга туҳмат қилишни ҳам катта гуноҳ сифатида айтиб ўтганлар:

اجْتَنَبُوا السَّبْعَ الْمُؤَبَّاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (رَوَاهُ الْإِمَامُ الْبُخَارِيُّ).

яъни: **“Етти халок қилувчи (гуноҳ)дан сақланинглр”**. “Эй, Аллоҳнинг расули улар нималар?” – дейишди. Шунда: **“Аллоҳга ширк келтириш, сеҳр, Аллоҳ (ўлдиришни) ҳаром қилган жонни ноҳақ ўлдириш, рибо ейиш, етимнинг молини ейиш, жанг кунда ортга қочиш ва оилали-покиза, мўмина, (зинодан) беҳабар аёлларни зинода айблаш”**, – дедилар (Имом Бухорий ривояти).

**Ёлгон** – бир нарсани аслидагидан ўзгача қилиб хабар бериш, яъни хабарнинг воқеъликка тўғри келмаслигидир. Аллоҳ таоло мўминларни ёлгон гапиришдан қайтаради:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ. كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (سُورَةُ الصَّفِّ الْآيَةُ 2-3).

яъни: **“Эй, имон келтирганлар! Сизлар нега ўзларингиз қилмайдиган нарсани (қилдик ёки қиламиз деб) айтурсиз?! Сизларнинг ўзларингиз қилмайдиган ишни (қиламиз, деб) айтишингиз Аллоҳ наздида катта нафрат (боиси)дир”** (Саф сураси, 2-3-оятлар).

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳар бир эшитган нарсасини гапиришдан қайтардилар:

كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ (رَوَاهُ الْإِمَامُ مُسْلِمٌ).

яъни: **“Ҳар бир эшитган нарсасини гапириш кишининг ёлгончи эканига етарли бўлади”** (Имом Муслим ривояти).

Куйидаги ҳадиси шарифда эса ростгўйлик жаннатга, ёлгон эса дўзахга олиб бориши таъкидланади:

إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَإِنَّ الْكُذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ).

яъни: **“Албатта, ростгўйлик яхшиликка етаклайди, яхшилик эса жаннатга олиб боради. Киши (доим) рост гапирганидан, Аллоҳнинг наздида сиддиқ (ўта ростгўй) деб ёзилади. Ёлгон (фисқу) фужурга етаклайди, фужур эса дўзахга олиб боради. Киши (доим) ёлгон гапирганидан, Аллоҳнинг наздида каззоб (ўта ёлгончи) деб ёзилади”** (Муттафақун алайҳ). Демак, инсон рост ёки ёлгон гапиришга одатланса, бу унинг учун табиатга айланади ва бу нарса Аллоҳ таолонинг наздида битиб қўйилади.

**Чақимчилик** – ўртани бузиш учун бир одамнинг гапини бошқасига етказиш. Чақимчилик тўғрисида Қуръони каримда шундай дейилади:

وَلَا تُطْعَمُ كُلُّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ (سُورَةُ الْقَلَمِ الْآيَةُ 10-11).

яъни: “(Эй, Муҳаммад!) **Ҳар қандай тубан қасамхўрга** (Валид ибн Муғирага) **итоат этманг!** (У) **ғийбатчи, гап ташувчи**” (Қалам сураси, 10-11-оятлар).

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам чақимчи тўғрисида:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامًا (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ).

яъни: “**Чақимчи жаннатга кирмайди**”, – дедилар (Муттафақун алайх). Али разияллоҳу анҳу: “*Чақимчи бир соатда бир ойлик фитнани қилади*”, – дер эдилар.

**Ҳурматли жамоат!** Кўриб турганимиздек, бўхтон ва асоссиз хабар тарқатиш, миш-миш тарқатиш жамиятимизга катта зарар етказди. Жамият аъзолари ўртасида келишмовчилик, бир-бирини ёмон кўриш, буғзу адоват уруғларини экади. Айниқса, халқ ғамида юрган раҳбарлар ҳақида асоссиз тухматлар ва нолайиқ гаплар айтиш, халқ билан раҳбарлари ўртасини бузишга ҳаракат қилиш қадимдан миллат душманлари қўллаган усуллардир. Бунинг ёрқин мисоли, Усмон разияллоҳу анҳунинг шаҳид қилинишида намоён бўлди. Бир тўда фитначи, чақимчилар волийларни ҳазрати Усмонга қарши қайрашди, натижада тушунмовчилик келиб чиқди ва фитначилар мақсадларига эришди. Ҳозирги кунимизда яна бир халқ хизматида бўлиб турган жамоат – олимлар, имом-домлаларни ёмонотлик қилиш, улар ҳақида бўхтон сўзларни айтиш, ҳар хил ҳақоратли расмларни ишлаш бу динимизнинг “илдизига болта уриш” ҳисобланади. Чунки халқ олиму уламодан дин диёнат, сабр-тоқат ва қаноат, қолаверса, одоб-ахлоқни ўрганади. Уларни халққа ёмон кўрсатиш Аллоҳнинг динига душманликнинг ўзгинаси! Душманликдан бошқа нарса эмас! Балки бу ишларни қилаётганлар ўзларини нақадар оғир гуноҳкор бўлаётганларини ҳис қилмаётгандирлар, лекин бу билан дунё ва охиратдаги жавобгарликдан кутилиб бўлмайдилар.

**Муҳтарам жамоат!** Мавъизамиз давомида **аёлларга хусусан, киши ўзининг жуфти ҳалолига чиройли муомала қилиш** ҳақида сўхбатлашамиз.

Бугун гувоҳи бўлганимиздек, БМТнинг Бош Ассамблеяси 25 ноябрь кунини “Халқаро Аёлларга нисбатан зўравонликка барҳам бериш куни” деб эълон этиб, барча ҳукуматлар, халқаро ташкилотлар, нодавлат ташкилотларни мазкур кунда жамоатчиликни ушбу долзарб муаммо ҳақида хабардор этишга бағишланган тадбирларни ташкиллаштиришга чақирди.

Ҳозирда жаҳонда 25 ноябрь – Аёлларга нисбатан зўравонликка барҳам бериш Халқаро кунидан бошлаб 10 декабрь – Инсон ҳуқуқлари кунигача бўлган даврни қамраб олувчи 16 кунлик кенг қўламдаги тадбирлар ташкил этилмоқда. Асосий мақсад бутун дунё бўйлаб аёлларга нисбатан зўравонликка барҳам беришдир.

Аслида муқаддас ислом динимиз 14 аср аввал аёл кишини ҳурмат ва иззат қилишга буюрган. Жумладан, мусулмон киши аёлларга, ўзининг жуфти ҳалоли, опа-сингилларига хушмуомала ва чиройли муносабатда бўлиши айни динимиз талабидир. Бу ҳақда Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай марҳамат қилади: “**Улар билан тотув турмуш кечирингиз**” (Нисо сураси, 19-оят).

Ҳар бир кишининг қўл остидаги аёли у киши учун Аллоҳ таоло томонидан омонат қилиб берилганлиги ҳақида Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам “**Видолашув ҳажи**” да шундай деганлар: “**Аёллар борасида Аллоҳдан қўрқинглар. Чунки сизлар Аллоҳнинг омонати ила уларни қўлга**

**киритдингиз ва Аллоҳнинг калимаси билан уларнинг фаржларини ўзларингизга ҳалол қилиб олдингиз”** (Имом Бухорий ривояти).

Бу борада Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам барчамизга ўртак ва намуна бўлиб шундай деганлар: **“Сизларнинг энг яхшиингиз аҳли-оиласига энг яхши (гўзал муомалада) бўлганингиздир. Албатта, мен ичларингизда аҳли-оиласига энг яхши муомала қиладиганларингизман”** (Имом Термизий ва Имом Ибн Можа ривояти).

Оилада юксак маънавий муҳитни ташкил этиш жуда муҳим. Бунда оила аъзоларининг, айниқса, эр ва хотиннинг ўзаро бир-бирлари билан гўзал муносабатда бўлишлари катта ўрин тутди. Бирини ғазаби келганда иккинчиси ўзини босиб, вазминлик ва босиқлик билан муомалада бўлиши керак, шу билан бирга, оилавий сирларни кўчага олиб чиқмаслиги лозим.

Бу ҳақда салафи солиҳларимиз бизга яққол ўртакдирлар. Абу Дардо хотинига шундай деганлар:

قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لِرَوْجَتِهِ: إِذَا غَضِبْتُ فَرَضْنِي وَإِذَا غَضِبْتَ رَضَيْتُكَ وَإِلَّا لَمْ نَصْطَحِبْ

яъни: **“Ғазабим келганда мени рози қилишига урун, сенинг ғазабинг келганда мен сени рози қилишига урунай. Акс ҳолда бирга яшай олмаймиз”**.

Рисоладагидек эркак ҳаёти давомида доим онаси ва жуфтига моддий ва маънавий таъминот ҳамда ғамхўрлик қилади. Улар ўртасида адолат ўрнатган ҳолда ҳаёт кечиради. Бирини деб иккинчисини ранжитмайди. Зеро, Аллоҳ таоло Куръони каримда марҳамат қилади:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ...

яъни: **“Эркаклар хотинлар устидан (оила бошлиғи сифатида доимий) қоим турувчилардир. Сабаб – Аллоҳ уларнинг айримларини айримларидан (эркакларни аёлларидан) (баъзи хусусиятларда) ортик қилгани ва (эркаклар ўз оиласига) ўз мол-мулкларидан сарф қилиб туришларидир...”** (Нисо сураси, 34-оят).

Бу оят билан Аллоҳ таоло эркакнинг оиладаги ўрнини белгилаб берди.

Шундан келиб чиқиб, оила раҳбари бўлмиш эркаклар, бўлажак қайноналар бўлмиш жуфтларига келинга қандай муомала қилиш, келажакда келин бўладиган қизларига қайнона билан қандай муомала қилиш кераклигини ўргатиб боришлари керак. Бу ишни фақат аёлларга юклаб қўйиш тўғри эмас. Чунки юқоридаги оятда эркаклар аёлларни ҳимоя қилишида, ғамхўрлик қилиш ва уларга одоб бериш маъноси мавжуддир.

Аллоҳ таоло барчамизни тилини Ўзи буюрган ибодатларга ишлатадиган, фақат яхши гапни гапирадиган, ўрни келганда чиройли сукут сақлайдиган солиҳ бандаларидан қилсин! Омин!

**Муҳтарам имом-домла! Масжидларда намоз вақтига қатъий риоя этиб, хусусан, жума намозини белгиланган вақтдан ўтказмаган ҳолда адо этишингиз ва жума иш куни бўлгани учун намозхонларни кўп ушланиб қолишларига йўл қўймаслигингиз тавсия этилади!**